

דף כא

מג. א. במה רוצעים לעבד ובמה אין רוצעים?

ב. היכן העבד נרצע?

ג. עבד עברי כהן, האם הוא נרצע? האם רבו מוסר לו שפחה כנענית?

א. לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, רוצעים במרצע ובכל דבר, כגון סול (= עץ מחודד) סירא (=קוץ) מחט מקדח ומכתב. אבל לא על ידי סם. (ולקחת את המרצע ונתתה באזנו ובדלת — ריבה ומיעט וריבה, ריבה כל דבר ומיעט סם שאינו נוקב מכה אדם אלא מאליו).

מתשובת חות יאיר (קסו) משמע שלכתחילה צריך לרצוע במרצע דוקא. לא נתרבו שאר דברים אלא בדיעבד, או אפשר אף בשעת הדחק.

לדברי רבי אין רוצעים אלא במתכת (שדורש בכלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת).

דבר אחר: המרצע — להביא מרצע הגדול.

כתבו כמה ראשונים שאין גורסים 'להביא' אלא 'זה מרצע גדול'. ומשמע מדבריהם שיש להקפיד לרצוע דוקא בגדול. ויש מי שכתב לישב גירסת הספרים שלנו, כי במקום אחר בתורה כתוב במרצע (ללא ה"א) — לכך הוצרך הכתוב לרבות את המרצע הגדול. עתורא"ש.

ב. העבד נרצע באזנו הימנית (טו) ובדלת. רבי אלעזר מסר בשם יודן בריבי שדרש: אין רוצעים אלא במילת (= באליה הרכה שבאוזן). וחכמים אומרים: בגובה של אוזן, מקום שעושה אותו בעל מום.

ג. אמרו חכמים: אין עבד עברי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום. (ונאמר ושב אל משפחתו — למוחזק שבמשפחתו. רבה בר רב שילא).

משמע שלדברי יודן בריבי, אין העבד נעשה בעל מום (ע' בראשונים), ולפי זה אף כהן יכול להירצע.

רב אמר: עבד כנעני כהן, מותר בשפחה כנענית, חידוש הוא שהתירה תורה, לא שנא ישראל לא שנא כהנים. ושמואל אמר: אסור, הואיל וריבה הכתוב בכהנים מצוות יתרות. ורב נחמן השיב על דעה זו.

להלכה נפסק שמותר בשפחה כנענית, כרב. (רמב"ם עבדים ג,ד).

גר אינו נמכר בעבד עברי (ושב אל משפחתו). ב"מ עא.

דפים כא — כב

מד. א. כהן מהו בדין אשת יפת תואר שהתירה תורה?

ב. באלו תנאים ומגבלות התירה תורה יפת תואר במלחמה?

א. לדברי רב, כהן מותר באשת יפת תואר. ושמואל אסר. ללשון אחת, בביאה ראשונה לדברי הכל מותר,

שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. ומחלוקתם בביאה שניה, האם הואיל והותרה הותרה, או כיון שהגירות אינה ראויה לכהן — אסורה. ויש אומרים, בביאה שניה לדברי הכל אסור, משום שהרי גירות. ומחלוקתם בביאה ראשונה; לרב מותר שהרי לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ולשמואל אסור, שכל שאינו בכלל והבאתה אל תוך ביתך, אין אני קורא בו וראית בשביה...
הרמב"ם (מלכים ת,ד) פסק כלשון אחרונה וכתב, שהכהן מותר ביפת תואר בביאה ראשונה בלבד.

ב. וראית בשביה — בשעת שביה (ולא שלקחה למוכרה או לשפחה ואחר כך נתן עיניו בה. (רש"י). יש מפרשים: פרט לשנתן עיניו בה קודם שביה. (ערשב"א). פירוש נוסף: בשעת שביה בלבד מותר לבוא עליה, וזו 'ביאה ראשונה', ולא נאמרה המתנת ירח ימים אלא בביאה שניה. (תורי"ד).

אשת — ואפילו אשת איש.
יפת תאר — לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע. מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות (= מסוכנות) שחוטות ואל יאכלו בשר נבילות.
וחשקת — אעפ"י שאינה נאה. בחשקן תלה הכתוב.
בה — ולא בה ובחברתה, שלא יקח שתים.
ולקחת — ליקוחים יש לך בה, (אעפ"י שאינה מתגיירת לדעתה).
לך לאשה — שלא יקח לאביו ולא לבנו (כן גרסת התוס').
והבאתה — שלא ילחצנה (לבא עליה. רש"י) במלחמה.
א. משמע מפרש"י שאסור לבוא עליה במלחמה כלל עד לאחר כל המעשים, שתבכה על אביה ואמה ירח ימים וכו'.

ולדעת רבנו תם ביאה ראשונה מותרת במלחמה, וביאה שניה אסורה עד שתהא בביתו גירות [ומטבילה בעל כרחיה]. ופירוש 'שלא ילחצנה במלחמה' — שלא יתחיל למנות ירח ימים כסדר האמור עד שתהא בביתו. והביא ר"י שנחלקו בדבר בירושלמי.
ויש סוברים שביאה ראשונה מותרת במלחמה אבל לא בעל כרחיה. (עפ"י ספר יראים).
ב. התוס' נקטו שגירות יפת תואר — אעפ"י שנעשית בעל כרחיה — גירות היא לכל דבר מגורת הכתוב. ואולם בדעת רש"י, [לישב קושית התוס' מתמר, שבת דוד היתה לפרש"י בסנהדרין (כא). ואעפ"י כ מותרת לאמנון], אפשר שלענין יוחסין אין זו גירות, מפני שאינה מתגיירת מרצונה, ועל כן ולדה נכרי. ויש צד לומר לפרש"י [כמו שסבר הרמב"ן (דברים כא, יד) לפרש מתחילה], שאף על פי שקדושין תופשים בה, זה רק כל עוד הוא עמה, אבל אם ישלחנה, הריהי יוצאה בלא גט. (עפ"י אגרות משה חו"מ ח"ב מא, ג).

דף כב

- מה. א. מתי אומר העבד 'אהבתי את אדוני... לא אצא חפשי'?
- ב. באלו אופנים אין העבד נרצע?
- ג. האם הרב חייב במוזנות משפחתו של העבד העברי?
- ד. רציעת האוזן — כיצד?